

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE MİKRO KREDİ SİSTEMİ: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

MICRO CREDIT SYSTEM IN THE STRUGGLE AGAINST POVERTY:
DİYARBAKIR CASE

Bahar BURTAN DOĞAN*
Mehmet KAYA**

Öz

Yoksulluk, tüm insanlığın ortadan kaldırılması için üzerinde uzlaşa sağladığı istisnaî kavramlardan biridir. Yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik mekanizmalar arasında, geliştiricisine Nobel ödülü kazandırmasıyla tüm çevrelerin dikkatini üzerine toplayan mikro kredi sistemi, günümüz itibarıyla “Dünyayı Değiştiren 10 Fikirden Biri” olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada, ülkemizde bu sistemin ilk olarak uygulandığı Diyarbakır’da mikro kredi alan 5.255 kişi arasından tarama modeli dâhilinde belirlenen 500 kişiye, demografik özellikleri ile mikro kredi etkinliğini belirlemeye yönelik iki ayrı grup halinde toplam 40 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Mikro kredinin etkilerine yönelik niceliksel verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü Anova testi, t–testi ve Scheffe testi kullanılmış ve etki boyutları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan faktör analizi sonucunda 4 faktör oluşmuştur. “Ekonomik Güçlenme”, “Özgüven Yaklaşımı”, “Yaşam Kalitesi” ile “Toplumsal Ağlar” şeklinde gruplanan her bir faktörün mikro kredi etkinliğinin ölçülmesine pozitif etki yaptığı ve faktörler arasında yüksek oranlı doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Mikro kredi, Kalkınma, İstihdam, Faktör Analizi.

Abstract

Poverty is one of the exceptional concepts on which whole humanity agreed on to be eliminated. Among the mechanisms aiming for eliminating poverty, the micro credit system, which enthralled every sphere by enabling its developer to win Nobel prize, is introduced to be among “One of the 10 Ideas that Changed the World” as of the present day. In this study, a questionnaire comprising a total of 40 questions in two separate groups, devoted to determinate the demographic characteristics and the effectiveness of micro credit, was applied to 500 individuals, who were identified within survey model among the 5.255 people that received micro credit in Diyarbakır, which the system was implemented for the first time in Turkey. One way Anova test, t–test and Scheffe test were used in the comparison of quantitative data intended for the effects of micro credit and the relationship between the extents of the effects of micro credit was tested by Pearson correlation analysis. 4 factors were comprised of the factor analysis realized within the context of the study. It is determined that every factor – grouped as “Economic Rally”, “Self – Confidence Approach”, “Quality of Life” and “Social Networks” – makes a positive effect on the measurement of micro credit effectiveness and there is linear correlation among them with a high rate.

Key Words: Poverty, Micro Credit, Development, Employment, Factor Analysis.

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, bahar@dicle.edu.tr, baharburtandogan@yahoo.com,

** Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Ergani Meslek Yüksek Okulu, kayamehmet@dicle.edu.tr, mehmetkaya086@gmail.com

1.GİRİŞ

Yoksulluk, insanoğlunun yeryüzünde var olduğu andan günümüze kadar geçen süre içerisinde kesintisiz bir şekilde ortadan kaldırmaya çalıştığı, ancak bir türlü topyekûn ve tam anlamıyla üstesinden gelemediği bir sorundur. Zira yoksulluk, tüm zamanlar boyunca insanoğlunun dünya üzerindeki varlığına ve geleceğine yönelik bir tehdit olarak addedilmiştir. Tarih boyunca tüm ölçeklerdeki toplumsal organizasyonların ortadan kaldırılmasına yönelik çaba sarf ettiği görülen yoksulluk olgusu ile mücadele, özellikle de kamu sektörünün politikalarının omurgasını teşkil etmiştir.

Yoksulluk kavramı ile ilgili algılar, tanımlar, kapsam, içerik ve mücadele yöntemlerinde zaman içerisinde kayda değer değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Bununla birlikte, kalkınmışlık skalasının hangi basamağında olursa olsun, yoksulluk tüm ülkeler için tüm zamanlar boyunca sorun olmuştur ve günümüzde de olmaya devam etmektedir. Oldukça karmaşık, dinamik ve çok boyutlu bir yapısı bulunan ve semt, şehir, bölge ya da ülke gibi farklı ölçekler dâhilinde ele alınabilen yoksulluk sorunu, günümüz itibarıyla küresel ölçekte mücadele verilen ortak bir tehdit konumuna yükselmiştir.

Diğer taraftan; gerek pozitif gerekse de sosyal bilimler kapsamında yürütülen çalışmalar, yoksulluğun teşhisi, tanımlanması, ölçülmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik politika önerileri bağlamında ciddi bir bilgi ve tecrübe birikimi ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, toplumların yaşam standartlarında kantitatiften ziyade kalitatif iyileştirmeler/niteliksel dönüşümler meydana getirilmesini hedefleyen kalkınma süreçleri açısından birincil öncelikli tehdit olması nedeniyle yoksulluk, iktisat biliminin de temel uğraşı alanları arasında gelmektedir.

Yoksullukla mücadele amacıyla iktisatçılar tarafından yürütülen çalışmalar, sorunun çözümüne sağladıkları katkıların doğrudan veya dolaylı olmasına göre üç farklı kategori altında sınıflandırılan yöntemleri ortaya çıkarmıştır. Zira yoksullukla mücadele yöntemleri ve stratejileri, yoksulluk türlerine ve profillerine göre farklılaşmaktadır. Bu kapsamdaki kategorilerden birincisini, yoksulluğun ortadan kaldırılması hususu asıl ve birincil öncelikli hedefi olmayan, yoksullukla mücadelenin piyasa mekanizmasının işleyiş kuralları dâhilinde ifasını öngören, bu mücadelede bireysel veya sivil toplum kuruluşlarının (STK) başat aktörler olmasını ve sorunun genel anlamda iktisadî büyüme vasıtasıyla sağlanacak avantajlarla çözülmesi gerektiğini savunan liberal/neo-liberal yaklaşımlar oluşturmaktadır. Diğer kategori, yoksullukla mücadeleyi bireylerin ya da sivil toplum kuruluşlarının

inisiyatifine/insafına bırakamayacak kadar kritik önemi haiz bir mesele olarak addeden, yoksullukla mücadelenin ana aktörü olarak devleti gören, sosyal güvenlik şemsiyesi altında sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler vasıtasıyla yürütmeyi ön plana alan, işsizlik ve gelir dağılımı başta olmak üzere politikaların müdahalecilik omurgası üzerine bina edilmesini savunan sosyal devlet veya refah devleti uygulamalarını kapsamaktadır. Üçüncü kategori de dünyanın bir bölgesi ya da ülkesinde ortaya çıkan yoksulluğun salt o bölge/ülke ile sınırlı kalmaması nedeniyle diğer yerleri de etkilediğini öne süren, çözüm arayışlarının başarısızlığını dünya genelinde topyekûn faaliyet yürütülememesine bağlayan, bu yüzden de global ölçekte ve uluslararası düzeyde tedbirler alınması gerektiğini savunan küreselci yaklaşımlardan oluşmaktadır. Uygulamada ise bu üç kategori kapsamındaki çabaların işbirliği, eşgüdüm ve koordinasyon içerisinde yürütülmeye çalışıldığına, yoksullara doğrudan gelir desteği, aynî – nakdî yardımlar/hibeler vermek ve kendi gelirlerini kendilerinin kazanmasını/gelirlerini kendi çabalarıyla arttırmalarını sağlamak ekstremlerindeki bir eksenle aralıksız sürdürüldüğüne tanık olunmaktadır. Ayrıca yoksullukla mücadele alanında gün geçtikçe pozitif ayrımcılık zihniyetinin hâkim olmaya başladığını, bu kapsamda uygulamada korunmaya görece muhtaç olan kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar gibi kesimlerin yoksulluklarının azaltılmasına önem ve öncelik verildiğini söylemek de mümkündür.

Yoksullukla mücadele alanında son otuz yılda geliştirilen mücadele yöntemleri arasında, elde edilen sonuçlar bağlamında biri ön plana çıkmış ve 2008 yılında Time Dergisi tarafından “Dünyayı Değiştiren 10 Fikirden Biri” olarak nitelendirilmiştir (Övür, 2009: Erişim Tarihi: 15.03.2013). Bangladeşli iktisatçı Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından 1976 yılında hayata geçirilen ve “Mikro Kredi” ismiyle literatüre giren yöntem, ülkemizde ise ilk olarak 2003 yılında Diyarbakır’da fiilen hayata geçirilmiştir.

Bu çalışma, mikro kredi yönteminin Türkiye’deki 10. yıldönümünde, uygulamanın ilk olarak hayata geçirildiği Diyarbakır’da gelinen noktanın analizi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilk olarak yoksulluğun kavramsal çerçevesine özet olarak değinildikten sonra Türkiye’de yoksulluk sorunu kısaca ele alınmıştır. Mikro kredi sisteminin doğuşu, gelişimi ve Türkiye’deki uygulamasının irdelenmesinin ardından, çalışmanın omurgasını teşkil eden, Diyarbakır’da Grameen Bank mikro kredilerinden yararlanan 5.255 kişi arasından tarama modeli dâhilinde belirlenen 500 kişiye uygulanan anketin analizine yer verilmiştir. Mikro kredinin etkilerinin belirlenmesine yönelik niceliksel verilerin karşılaştırılması amacıyla, tek yönlü Anova testi, t–testi ve Scheffe testi kullanılmış olup, etki boyutları arasındaki ilişki ise Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan faktör analizi

sonucunda, toplam varyansı % 65,27 olan “Ekonomik Güçlenme”, “Özgüven Yaklaşımı”, “Yaşam Kalitesi” ile Toplumsal Ağlar” şeklinde gruplanan dört faktörün oluştuğu belirlenmiştir. Bu faktörlerin her birinin mikro kredi etkinliğinin ölçülmesine pozitif etki yaptığı ve faktörler arasında yüksek oranlı doğrusal ilişki olduğu tespit edildiği çalışma kapsamında son olarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. YOKSULLUK OLGUSUNUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Yoksulluk, insanlık tarihi kadar kadim olan ve üstesinden gelebilmek için ilkel olsun modern olsun, değişen niteliğine rağmen, tüm toplumların mücadele ettiği bir olgudur. (Güneş, 2009: 11). Yoksulluk sanıldığı gibi aksine sadece az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunu değil, aynı zamanda gelişmiş sanayi toplumlarının da sorunudur. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde – yer ve zamana göre farklılaşmakla birlikte – mutlak ve sürekli yoksulluktan söz edilirken, gelişmiş ülkelerde daha çok yer ve zamana bağlı olarak ortaya çıkan yerel ve kısmi yoksulluktan söz edilmektedir (DPT, 2001: 102). Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün toplumlar açısından önemli bir sorun olan yoksulluğu önleyici bir takım tedbirlerin alınması, yoksulluğun azaltılması veya hafifletilmesi, yoksulluğun yol açtığı ve açacağı olumsuzlukların giderilmesi gerekliliği konusunda fikir birliği bulunmaktadır (Uçar, 2011: 21). Ancak daha sonra altı çizileceği üzere, bu yöndeki tüm politikaların başarısı, ulusal ölçekteki çabaların yanı sıra uluslararası gayretlerde de eş zamanlı işbirliği, eşgüdüm ve koordinasyonu gerekli kılmaktadır.

Yoksulluk hakkında değişik ideolojilerin, dünya görüşlerinin veya hayat felsefelerinin birbirlerinden farklı yaklaşımlar sergilemeleri nedeniyle, üzerinde uzlaşma sağlanmış ortak bir tanım geliştirilmesi bakımından güçlüklerle karşılaşmaktadır (Burtan Doğan ve Çelik, 2012: 130). Bununla birlikte, en genel anlamıyla yoksulluk, insanların yaşamlarını devam ettirebilmesi için temel gereksinimlerini karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır (Şenses, 2002: 62). Dar anlamda yoksulluk, insanların açlıktan ölmesi veya barınacak yerlerinin olmamasını ifade ederken, geniş anlamda yoksulluk, insanların gıda, giyinme ve barınma gibi temel gereksinimlerini karşılamalarına rağmen yaşam düzeylerinin toplumdaki ortalama yaşam düzeyinin altında olmasını ifade etmektedir (DİE, 2004: 10).

Başlangıçta gıda ve giyim gibi en temel ihtiyaçları baz alan yoksulluk kavramının içeriği, zaman ilerledikçe eğitim, sağlık, ulaştırma, kültür, altyapı, güvenlik, ortak yaşam, asgari standartlar, temel hak ve özgürlükler gibi maddi yönü ağır basan kriterlere ilave olarak aidiyet, saygınlık, özgüven, kişisel yetenekleri geliştirme, kendini gerçekleştirme olanakları,

insan haysiyetiyle bağdaşmak gibi manevi/muğlak yönler görece ağır basan kıstasları da bünyesine katarak genişlemiştir. Nitekim mutlak yoksulluk¹, görelî (nispi) yoksulluk², öznel (sübjektif) yoksulluk³, nesnel (objektif) yoksulluk⁴, gelir yoksulluğu⁵, beşeri yoksulluk⁶, ultra yoksulluk⁷, olağanüstü yoksulluk⁸, kronik yoksulluk⁹ ve nöbetleşe yoksulluk¹⁰ gibi kavramlar, bu kapsamda geliştirilen temel konsept ve tanımlar arasında yer almaktadır.

Yoksulluk konseptinin üzerine bina edilmeye çalışıldığı zeminin oynaklığı, kavramla ilgili ölçümleme girişimlerinin de geniş bir yelpazeye yayılmasını beraberinde getirmiştir. Nitekim yoksulluğun ölçülmesinde 2000’li yıllarda “gelir yoksulluğu” kavramından “insani yoksulluk” kavramına; “tek boyutlu” yoksulluk tanımlarından “bileşik endeks”lere doğru bir geçiş yaşanmıştır (Altay, 2005: 163). En yaygın olarak kullanılan yoksulluk sınırı tanımlamaları mutlak ve görelî yoksulluk tanımları ile insani yoksulluk yaklaşımıdır. Daha önce açıklanan mutlak, görelî ve insani yoksulluk kavramlarından yola çıkılarak yapılan hesaplamalar ile kişinin mutlak anlamda yaşamını sürdürmekte bir zorlukla mı karşı karşıya olduğu, yoksa içinde yaşadığı topluma nispeten ihtiyaç içinde mi bulunduğu ve insani yaşam koşulları ve sosyal imkânlarla erişim bakımından herhangi bir yoksulluk yaşayıp yaşamadığı hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olabilecektir. Bununla birlikte çoğu zaman söz konusu ölçüm tanımlamalarından yalnızca birinin kullanımı yetersiz kalmakta, yoksulluk gibi çok

¹ Mutlak yoksulluk, hane halkı ya da fertlerin biyolojik olarak kendilerini üretebilmeleri için ihtiyaç duydukları asgari gelir ve harcama düzeyidir. Tüketim harcamalarına göre yapılan hesaplamalar, bir kimsenin günlük olarak alması gereken kaloriyi sağlayacak temel gıdaların gerektireceği harcamaya göre yapılmaktadır. Buna göre, en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk eşiği oluşturmakta, gelir azlığı dolayısı ile bu eşiğin altında kalanlar “mutlak yoksul” olarak nitelendirilmektedir (Şenses, 2002: 63).

² Görelî yoksulluk, bireylerin, toplumun ortalama refah düzeyinin belli bir oranının altında olması durumudur (TÜSİAD, 2000: 97).

³ Öznel yoksulluk, asgari temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığı sorusunun cevaplandırılmasında yoksulların kendi algılarının esas alınmasıdır (Coşkun ve Tireli, 2008: 25).

⁴ Yoksulluğun tanımlanmasında objektif yaklaşım (refah yaklaşımı, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiği konusunda önceden belirlenen (normatif) değerlendirmeleri içerir (Ören, Negiz ve Akman, 2012: 316).

⁵ Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için kişi veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi bakımından yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumudur (Aktan ve Vural, 2002: 44).

⁶ Yoksulluğun niteliksel yönünü açıklayan ve ilk defa Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü’nün (UNDP) 1997 yılında yayınladığı raporda ele alınan insani yoksulluk, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan gelirden başka bireyin insan olarak toplumsal hayata katılabilmesi için gerekli olan temel imkanlardan (yeterlilikten) yoksun olmasını açıklamaktadır (Han ve Kaya, 2004: 234).

⁷ Mutlak yoksulluk tanımında kabul edilen gerekli minimum günlük kalori miktarının sadece %80’ini karşılayabilenler ultra yoksul olarak tanımlanmaktadır (Bildirci, 2011: 5).

⁸ Dünya Bankası’nca yapılan bu tanıma göre 1985 yılı satın alma gücü paritelerine göre yıllık 270 Doların altında geliri olanlar olağanüstü yoksullar olarak sınıflandırılmıştır (DPT, 2001:106).

⁹ Kronik yoksulluk, salt ekonomik haklardan yoksun olma değil, aynı zamanda uzun süreli, şiddetli bir biçimde yaşanan ve nesilden nesile aktarılan yoksulluk anlamına gelmektedir (Temiz, 2008: 63).

¹⁰ Her türlü yerel kaynaktan beslenen ilişki ağları sayesinde, kent yoksullarının yaşama stratejileri oluşturmaları, bu stratejilerin kendilerinden sonra gelenlerin sırtında yürütülmesi ve yoksulluğun bir şekilde onlara devredilmesidir (Pınarcıoğlu ve Işık, 2001: 32).

bileşenli bir olguyu tam anlamıyla ölçmemekte ve bu durum karma bir yaklaşımın kullanımını zorunlu kılmaktadır (Odabaşı, 2009: 21). Bu bağlamda, Yoksul Kişi Oranı (Kafa Sayısı Yoksulluk Endeksi)¹¹, Yoksulluk Açığı¹², Sen¹³, Foster, Greer ve Thorbecke¹⁴, Watts¹⁵, Sen, Shorrocks ve Thon¹⁶, Kakwani¹⁷, Thon¹⁸, Chakravarty¹⁹, Thomas²⁰, Hemming ve Ulph²¹ endeksleri ile Gini Katsayısı²², bu alanda yürütülen çalışmalar sonucunda geliştirilen belli başlı yoksulluk ölçüm araçlarıdır.

Son olarak değinilmesi gereken iki konu da açlık ve yoksulluk sınırı kavramlarıdır. Bir kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için alması gerekli temel gıda maddelerinden oluşan sepetin maliyeti “açlık sınırı”, kişinin iyi beslenme yanında ihtiyaç duyduğu giyim, barınma, ulaştırma, haberleşme gibi minimum yaşam düzeyini ya da temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli olan tüm mal ve hizmetleri satın alırken ödemesi gereken para veya başka bir deyişle asgari düzeyde bir yaşam kalitesine sahip olabilmesi için yapması gereken minimum harcama miktarı ise “yoksulluk sınırıdır”. Satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2.15 \$ ve 4.30 \$ değerleri yoksulluk sınırları olarak tanımlanmıştır. Eşdeğer fert başına tüketim harcaması, satın alma gücü paritesine göre günlük kişi başına 1 \$, 2.15 \$ ve 4.30 \$’in altında kalanlar yoksul olarak tanımlanmaktadır (TUİK, 2008: 35).

¹¹ $H = \frac{q}{n}$ (H: yoksul kişi oranı endeksi, q: geliri yoksulluk sınırının altında kalan nüfus, n: toplam nüfus) (Kumar, Gore ve Sitaramam, 1996: 55).

¹² $I = \frac{\sum_{i=1}^q (z - y_i)}{z} = \sum_{i=1}^q \frac{z - y_i}{z}$ (I: yoksulluk açığı oranı, g_i: yoksulluk açığı (veya gelir açığı), z: Yoksulluk q: yoksulluk sınırının altında kalan yoksul birey/hane halkı sayısı) (Cafri, 2009: 20).

¹³ Kafa Sayım Oranı (HC), gelir açığı (IG) ve Gini katsayısının birleştirildiği denklem: SI= HC x IG x (1+GI) şeklindedir (Sultakeev, 2012: 19).

¹⁴ $P_x = \frac{\sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^x}{n}$, $0 < x < \infty$, (P_x: Foster, Greer ve Thorbecke endeksi, q: yoksul nüfusu veya hane halkı sayısı, y_i: yoksulluk sınırı altında gelire (harcamaya) sahip olan bireyin/hanenin geliri (veya harcaması), n: toplam nüfusu veya hanelerin sayısı) (Cafri, 2009: 22).

¹⁵ $W = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q [ln(z) - ln(y_i)]$ q: gelir, y_i: yoksulluk sınırının (z) altında olan birey sayısı (Uğur, 2011:75).

¹⁶ $P_{ST}(Y, Z) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q (2n - 2i + 1) \frac{z - y_i}{z}$ (z: Yoksulluk sınırı, P_{ST}: Sen-Shorrocks-Thon indeksi, q: Yoksul nüfusu, y_i: Yoksulluk sınırının altında gelire (harcamaya) sahip olan hanenin/ bireyin geliri (veya harcaması), n: Toplam nüfusu veya hanelerin sayısı (Xu, 1998: 143- 152).

¹⁷ $K = \frac{1}{n \sum_{i=1}^q (q+1-i)^k (z - y_i)}$ (z: Yoksulluk sınırı, K: Kakwani indeksi, q: Yoksul nüfus, k: 1’den büyük pozitif bir sayı, y_i: Yoksulluk sınırı altında gelire (harcamaya) sahip olan hanenin/bireyin geliri (veya harcaması), n: Toplam nüfus veya hanelerin sayısı) (Kakwani, 1980: 442).

¹⁸ $T = \frac{1}{n(n+1)z} \sum_{i=1}^q (n+1-i)(z - y_i)$ (z: Yoksulluk sınırı, T: Thon indeksi, q: Yoksul nüfus, y_i: Yoksulluk sınırı altında gelire (harcamaya) sahip olan hanenin/bireyin geliri (veya harcaması), n: Toplam nüfus veya hanelerin sayısı) (Zheng, 1997: 146).

¹⁹ $Q_\beta = \frac{1}{n(1-\beta)} \sum_{i=1}^q \left[1 - \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^\beta \right]$, $0 < \beta < 1$, (Chakravarty, 1983).

²⁰ $T = (q/n)((\Pi - v)/\mu)$ (T: Thomas Endeksi, q: Yoksul hane-halkı sayısı, n: Toplam nüfus, Π : Yoksulluk sınırı, v: Yoksulların ortalama geliri, μ : Kitlenin ortalama geliri, Ökten ve Kale (2009: 67) .

²¹ $C_\beta = \frac{1}{\beta} \left[1 - \left(\frac{z}{\mu} \right)^\beta \right]$ ($\beta > 0$ olduğunda Tekdüze aksiyomunu sağlamaktadır) (Roslan, 2004:29).

²² $G = \frac{1}{n \sum_{i=1}^q \sum_{j=1}^q |y_i - y_j|}$ (G: Yoksulların ortalama geliridir) (Kurtipek, 2011: 13).

Gelişen yoksulluğun günümüzde ulaştığı boyut, küresel ısınma, mali istikrarsızlık, salgın hastalıklar gibi artık küresel bütünleyenleri nedeniyle çok kapsamlıdır ve kaçınılmaz bir sorun olarak durmaktadır. Bu tür sorunlar kapsama ve yayılma alanı genişliği yönünden tek bir ülkenin veya onun resmi kurumlarının altından kalkamayacağı konu ve sorunlar olup, bu sorunlar ile küresel çapta mücadele edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sivil örgütler günümüzde yoksullukla mücadelede olanakları ölçüsünde yoğun olarak çalışmaktadırlar. Ancak bunların çalışmaları, yoksulluğun azaltılmasında veya ortadan kaldırılmasında arzu edilen düzeyde yeterli olamamaktadır. Bu arada, yoksulluğu azaltmaya çalışan her girişimin aynı durumda yoksulluğu üreten yapısal nedenleri de yok etmeyi hedeflemesi gerekmektedir ve ancak gerçek anlamda bu tür bir yoksullukla mücadele anlayışıyla yapısal dönüşümler sağlanabilmektedir. Dünya Bankası'na göre de küresel kamusal malların, kalkınma ve yoksulluğun azaltılmasında yeterli düzeyde sunulabilmesi amacıyla çok sayıda ülkenin işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır (Buz, 2003: 159 ile Tekin ve Vural, 2004: 326–327'den aktaran: Aydın ve Türgan, 2011: 253).

Uluslararası alanda yoksulluğun ele alınması ve yoksulluğun küresel bir sorun olduğunun kabulü ise nispeten yenidir. Özellikle Dünya Bankası'nın bu konudaki çabaları dikkat çekicidir. Öyle ki Dünya Bankası'nın öncülüğünde hükümet liderleri Milenyum Zirvesi'nde bir araya gelmişlerdir. Bu zirvede Milenyum Gelişim Amaçları oluşturulmuştur. Bütün ülkeler, yoksulluğun dünyanın geleceğini tehdit eden ciddi bir küresel sorun olduğu gerçeğinin kendini giderek daha fazla hissettirmesi ile yoksullukla mücadelede birlikte hareket etme zorunluluğu konusunda anlaşmışlardır. Bu amaçla, 2000 yılının Kasım ayında 189 ülkenin hükümet başkanları Milenyum Deklarasyonu imzalamışlar ve bu deklarasyonla 2015 yılına kadar belirlenen Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin (Millennium Development Goals – MDGs) gerçekleştirilmesini taahhüt etmişlerdir. Bu deklarasyonda belirlenen hedefler şunlardır:

1. Aşırı yoksulluğun ve açlığın yok edilmesi,
2. Evrensel bir temel eğitimin sağlanması,
3. Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi,
4. Çocuk ölümlerinin azaltılması,
5. Anne sağlığının geliştirilmesi,
6. AIDS, sıtma ve benzeri hastalıklarla mücadele edilmesi,
7. Sürdürülebilir bir çevrenin sağlanması,
8. Kalkınma için küresel ortaklığın geliştirilmesi (Güzel, 2011: 84 ve Gündoğan, 2008: 47–48).

Bu deklarasyonla adeta insanların yaşadığı aşırı yoksulluktan kaynaklanan onur kırıcı ve insanlık dışı koşulların ortadan kaldırılması taahhüt edilmektedir (Altay, 2005: 162–163). Bunun için de Milenyum toplantısında özellikle şu üç anahtar hedef üzerinde durulmuştur: Dünyada yoksulluğu yarıya indirmek, insani kalkınma hedefleri ve kadınların güçlendirilmesi hedefleri. Kadınların belli kaynaklara ulaşımı güçlenmelerinin göstergesi olmaktadır:

- Sosyal (eğitimdeki eşitsizliğin kapanması)
- Ekonomik (kadınların tarım dışı sektörde ücretli istihdama ulaşımında artış)
- Siyasi (parlamentoda kadın sayısını artırmak) (Dinçoflaz, 2009:132).

Avrupa Birliği'nde (AB) 2000 yılından bu yana uygulanmakta olan Lizbon Stratejisi'ne göre toplumsal dışlanma ve yoksulluk sorununun çözümüne bütüncül bir yaklaşım içinde olan, bu sorunun çözümü için geliştirilen sosyal politikaların büyüme ve istihdamla ilişkisini kuran ve hem piyasa sistemini en etkin şekilde işler kılan hem de sorunu kalıcı bir şekilde çözmeyi hedefleyen uygulamalar başarılı statüsündedir. Lizbon stratejisi rehber alınarak, toplumsal dışlanma ve yoksullukla mücadelenin, sürdürülebilir büyüme ve istihdam politikalarıyla harmonizasyonunun sağlanmasına destek olan proje uygulamalarının Dünyada ve Türkiye'deki başarılı örnekleri daha çok aile yardımı, sosyal yardımlar ve mikro kredi uygulamaları olarak şekillenmektedir (DPT, 2007: 24). Türkiye'nin AB üyeliği süreci göz önüne alındığında Lizbon Stratejisi, gerek sorunsal içeriği, gerek soruna yaklaşımı, gerekse de sorunu çözüme yöntemi bakımından ayrıca önem kazanmaktadır (KSGM, 2008: 13). Çünkü AB hedeflerinin başarı kriterleri arasında özellikle sosyal dışlanmanın önlenmesi için korunmasız grupların durumlarında iyileştirme (kadın, çocuk, genç, işsiz, yoksul, yaşlı ve engelliler için özel programlar) yapılması ön plandadır. Bu gruplar arasında, göçmenlerin, etnik grupların, göçer ve Roman gruplarının, dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocukların, genç ve yalnız ebeveynlerin okullara ulaşabilmesinin sağlanması vurgulanmaktadır. Engelli ve engelliler ile yaşlı ve işsiz bireyler içinde yaşam boyu öğrenme olanaklarının geliştirilmesi önerilmektedir. Kadınların durumunu güçlendirmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak yine öncelikli hedefler arasındadır. Bunun yanı sıra, işgücü ve istihdamda iyileştirme sağlayacak ve işsizliğin azaltılmasına yönelik uygulamalar da başarı kriterleri arasındadır (DPT, 2007: 36).

2006 yılındaki, Dünya İnsan Hakları Günü, bir insan hakları ihlali olarak yoksulluğun önemini vurgulayan bir tema ile gündeme gelmiştir. Bu tema şu şekilde ifade edilmiştir: "Yoksullukla Mücadele Hayırseverlik Değil Yükümlülük". Bu ifade, yoksullukla ilgili iki ön kabulü yansıtmaktadır. Bunlardan biri, yoksulluğun sadece bir gelir sorunu değil, insanların

topluma, toplumun eşit bireyleri olarak, özellikle kadınların, katılabilmelerini engelleyen unsurların tamamıyla ilgili bir sorun olduğu fikridir. Bu bağlamda yoksulluk, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım, sağlıklı bir yaşam sürmeye elverişli barınma koşulları, ekonomik ve siyasi hayata katılabilme imkânını içeren bir haklar manzumesi içinde ele alınmaktadır. İkincisi, bu hakların hayata geçebilmesi için siyasi bir iradenin gerekli olduğuna dikkat çekilmektedir (Buğra, 2006: 1).

Bütün bunlardan hareketle; gerek Birleşmiş Milletler (BM) Milenyum Kalkınma Hedefleri, gerekse Lizbon Stratejisi kalkınmakta olan ülkeler için yoksullukla mücadele yöntemlerinde hedefleri ortaya koymuş olup, söz konusu yöntemleri bu hedefleri gerçekleştirmesi halinde başarılı saymıştır. Nitekim kalkınmakta olan ülkeler, yerel ihtiyaç ve önceliklerine dayanarak kendi ulusal yoksullukla mücadele stratejilerini oluşturmaya çalışmaktadırlar. Birleşmiş Milletler Kalkınma Program (UNDP), bu ulusal çözüm yöntemlerini savunmakta ve etkin biçimde uygulanmasına yardım etmektedir. UNDP yenilikçi pilot projelere destek olurken, ülkelerin dünyadaki en iyi uygulamalar ve kaynaklarla bağlantısını sağlamakta, kadınların kalkınmadaki rolünün artırılması için çalışmakta ve kalkınma çabalarının koordinasyonu için hükümetler, sivil toplum ve projelere yatırım yapabilecek diğer ülke ve kuruluşları bir araya getirmektedir (UNDP Türkiye web sitesi, Erişim: 15.03.2013).

UNDP'nin sürdürülebilir kalkınma çabaları kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Bu çabalar devletlerin çeşitli programlar vasıtasıyla ortaya koydukları yasal düzenlemelerle direk olarak bağlantılıdır. Bu programlar:

- Yasal sistemlerin reform edilmesi, istihdam, aile, eğitim sorunları, toprak hakları, kredi hizmetleri gibi konularda ayrımcılığın ortadan kaldırılması,
- Kadınların eğitilmesi ve güçlendirilmesi, UNDP pek çok ülkede çeşitli programları desteklemektedir. UNDP'nin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politika ve programları iki yaklaşıma dayanmaktadır:

1. Cinsiyette Anayol Yaklaşımı (Gender Mainstreaming): Herhangi bir planlanmış faaliyetin kadınlar ve erkekler için çıkarımlarının göz önünde bulundurulması ve değerlendirilmesi sürecidir. Kadınların ve erkeklerin tecrübelerinin ve sorunlarının tüm siyasi, ekonomik ve toplumsal politika ve programların oluşturulma, uygulama, izleme ve değerlendirilmesinde içsel bir boyut haline getirilmesi stratejisidir.

2. Kadınların Güçlendirilmesi: İnsani kalkınmanın başlangıç noktasıdır. Cinsiyet gruplarındaki farklı etkileri göz ardı eden planlar ve politikalar cinsiyet körudür ve insani kalkınmaya zarar verir (Dinçoflaz, 2009: 131).

Bu doğrultuda Dünya Bankasının da özellikle son yıllarda ülkelerin gelişmesine kadının rolüne oldukça önem verdiği görülmektedir. Banka, kadınların sosyal ve ekonomik statüsünü iyileştirmek adına yatırım yapan ülkelerin, yoksulluk oranlarını düşürme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle Dünya Bankası'nın özellikle kadın yoksulluğunun azaltılmasını temel bir politika olarak benimsediği ifade edilebilmektedir.

Dünya Bankası 2007 yılında Cinsiyet Faaliyet Planını (Gender Action Plan) uygulamaya koymuştur. Bu plan; işgücü, tarım, finans, altyapı sektörlerinde cinsiyete odaklanmıştır. Planın temel dayanaklarından biri kadınların güçlenmesinin ekonomik istikrar üzerinde olumlu etkilere sahip olduğudur. Plana göre kamu hizmetlerinde, tarım, finans ve diğer sektörlerde kadınlara iş imkânları oluşturulması, kadın yoksulluğunu azaltacak ve dolayısıyla ekonomik büyümeye olumlu bir şekilde etki edecektir. Böylece 2008'de yaşanan krizin ve gelecekte yaşanabilecek krizlerin etkileri azaltılabilecektir. Cinsiyet faaliyet planına göre, yoksulluk sorununda kadın erkek arasındaki eşitsizliğin; kadınların eğitiminde gelişmeler sağlanması, okur-yazarlık oranının artırılması, kadınların kredilere ulaşmalarının kolaylaştırılması, sağlık programlarının geliştirilmesi ve aile destek politikalarının güçlenmesi yoluyla azaltılabileceği ifade edilmektedir (Güzel, 2011: 84).

Yoksulluğun kadınlar üzerindeki etkisinde görülen artış, uluslararası yoksullukla mücadele programlarında da gündeme gelmektedir (Açıkgöz, 2010: 50). Çünkü kadın emeğinin yoksullukla mücadele stratejilerinde çok önemli bir rolü vardır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet ilişkileri çerçevesinde, yoksulluğu erkeklerden daha farklı bir biçimde yaşamakta, yoksullukla baş etme yönündeki çabaları da, yine toplumsal cinsiyet rolleri temelinde daha farklı bir biçimde oluşmaktadır. Bundan dolayı yoksullukla mücadele politikaları ve bu politikaların başarılı bir şekilde uygulanabilmesi, geniş kitlelerin ve özellikle kadınların sonuçlarından etkilendiği yoksulluk ile kaynaklara erişememe konularında gereken tedbirlerin alınması ayrı bir öneme sahiptir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2662).

Kalkınma literatüründe kadınlar ve çocuklar toplumun en dezavantajlı grupları olarak kabul edilmektedir. Yoksulluk ve beraberinde getirdiği sosyal dışlanma olgusu, kadınları erkeklere göre daha ağır etkilemektedir. Kadın yoksulluğu çok boyutlu bir sorun olup, kadınlar bu sorunu farklı biçimlerde, farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda yaşamaktadırlar. Kadınlar, erkeklere oranla özellikle kırsal alanda kaynaklara daha az erişmekte/kontrol

edebilmekte, kamusal hizmetlerden, istihdam ve sosyal güvenlikle daha az yararlanabilmekte, kamusal yaşama daha az katılabilmektedirler. Aile düzeyinde, topluluk düzeyinde ve ulusal düzeyde karar alma süreçlerine kadınların katılımı çok sınırlı kalmaktadır (Asan, Can ve Fazlıoğlu, 2012: 1).

3. TÜRKİYE’DE YOKSULLUK SORUNU

Tarihsel olarak, özellikle 20. yüzyıl içerisindeki değişik dönemlerde benimsenen yoksullukla mücadele stratejilerine bakıldığında, esas olarak iki temel politika grubunun uygulandığını söylemek mümkündür. İlk grup politikalar, daha çok II. Dünya Savaşı’nın ardından 1980’lere kadar bütün dünyada yaygın olan, yoksullukla doğrudan mücadele amacını güden ve esas olarak bir sosyal güvenlik ağını öngören sosyal politikalar niteliğinde iken; “küreselleşme” döneminin bir ürünü olarak görülebilecek ikinci grup politikalar, doğrudan yoksulluğu azaltmak için tasarlanmamış olsalar da, dolaylı olarak yoksulluğu azalttığı ileri sürülen, yoksulluğun önemli bir kaynağı olan işsizlik sorununu azaltmak ile iktisadi büyümeyi sağlayacak türden politikalar (DPT, 2007: 3).

Türkiye yoksullukla mücadele programının yukarıda belirtilen uluslararası platformlarda yaşanmakta olan bu köklü değişimi göz ardı etmeksizin oluşturulmasında yarar vardır. Yoksullukla mücadele devletin sosyal görevidir ve bu görev yoksulluk bağlamında gözden geçirilip, temel politikalara eklenmedikçe yoksullukla mücadele mümkün değildir (DPT, 2001: 168).

Türkiye’de yoksullukla mücadeleye ilişkin politikalar ise 1990’lı yılların ortasından itibaren önem kazanmıştır. Yedinci, Sekizinci ve Dokuzuncu Kalkınma Planlarında gelir dağılımındaki eşitsizlikleri kalıcı olarak azaltmak ve mutlak yoksulluğu ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri’nin (BKH) ortaya konulmasını takiben Türkiye’nin yoksullukla mücadele çabaları hız kazanmıştır (Duman ve Kaan, 2005: 12).

Ancak Türkiye’deki yoksulluk yazınında, yoksullukla mücadele yöntemlerinin, yoksulluğun tanımı ve ölçülmesi sorunlarına karşılık daha az yer tuttuğu görülmektedir (Önder ve Şenses, 2006: 211). Türkiye’de yoksulluk sorununun çözümünde son yıllara kadar dolaylı yaklaşım ağırlıklı olarak benimsenmiş, işsizlik sorunuyla mücadelede olduğu gibi, yoksullukla mücadele de ekonomik büyümeye havale edilmiş ve beş yıllık kalkınma planlarında hızlı ekonomik büyümenin işsizlik ve yoksulluk gibi sorunları kendiliğinden çözeceği gibi iyimser bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım tarzının işsizlik sorununu çözemediği ve nasıl ki bu sorunun çözülebilmesi için özel politikaların, yani istihdam

politikalarının gerekliliği gerçeği ortaya çıkmışsa, aynı şekilde, mülkiyetin ve üretim araçlarının bu denli eşitsiz dağılımının bulunduğu ülkemizde, büyümenin kendiliğinden yoksulluk sorununu çözemeyeceği geç de olsa anlaşılmış ve böylece dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasında yer alan Türkiye’de, yoksullukla mücadelede büyümenin yanında doğrudan mücadele yöntemlerinin de uygulanması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Ülkemizde bugün için, yeterli düzeyde olmasa da, doğrudan yoksullukla mücadeleye yönelmiş önemli bazı uygulamalardan söz edilebilir (Gündoğan, 2008: 48). Yoksullukla mücadele alanında doğrudan yoksullukla mücadeleye yönelmiş başarılı politikaların başında mikro kredi uygulaması gelmektedir.

4. MİKRO KREDİ SİSTEMİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Mikro kredi Projesi, 1970’li yıllarda Chitagong Üniversitesi ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından başlatılmıştır. Yoksulluğun çok yaşandığı Bangladeş’te halkın karşı karşıya olduğu açlık ve bu durum karşısında yaşadığı çaresizlik, Yunus’u ekonomi modellerinin öngördüğünün ötesinde farklı çözüm arayışlarına itmiştir. Yunus, 1974 yılında Chitagong Üniversitesi’nin yakınlarında bulunan bir köydeki yoksul insanlar üzerinde bir araştırmaya girişmiş ve araştırması sırasında yoksul insanların kişisel becerileriyle oldukça iyi işler yaptıklarını görmüştür. Sonuç olarak Yunus, yoksul insanların yoksul olma sebebinin aslında sanıldığı gibi eğitimsiz ya da cahil olmaları değil sermayelerini ellerinde tutamamaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yunus, 1974 yılında araştırmasını yapmış olduğu pilot köyde ilk kredi deneyimini gerçekleştirmiştir. Kredilerin yüksek geri dönüş oranları kendisini cesaretlendirmiş ve Grameen Bank’ı kurarak daha yüksek meblağlardaki kredi uygulamalarını başlatmıştır (www.comcec.org’dan aktaran; Şengür ve Taban 2012: 65-66). İlk önce proje, ihtiyaç sahibi 42 kişiye toplam 27 dolar kredi verilerek başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası uzun bir çabadan sonra Yunus’u ikna ederek, bu modeli kendi programlarına alarak finansal destek de sağlamışlardır. Böylece, Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılına kadar yoksulluğun mikro kredi vasıtasıyla % 50 azaltılması planlanmış ve bu plan halen yürütülmektedir. 2007’de Yunus’un açıklamalarına göre, mikro kredi sisteminin % 80’ine yakını Asya başta olmak üzere dünyada toplam 175’den fazla ülkede uygulanmakta ve 100 milyondan fazla “çok yoksul aileler” bu uygulamadan yararlanmaktadır (Orçan, 2009: 44).

Mikro finansman yaklaşımının temel amaçları arasında, klasik yollarla kredi alamayanlara mikro kredi ile ulaşılabilmesi, yoksulluğun gelir dağılımındaki adaletsizliğin ve işsizliğin azaltılabilmesi gelmektedir. Kredi alan aileler ve özellikle kadınlar için, kendi kendine gelir getirici bir faaliyete başlayabilmesine aracılık etmesi ve böylece gerek kişinin

gerekse ailenin ve toplumun gelişimine katkıda bulunabilmek gibi amaçlar mikro kredi kapsamında yer almaktadır. Bu konuda Bangladeşli bir grup araştırmacı, Bangladeş'te kırsal alanda yaşayan ve mikro kredi programlarından yararlanan yoksul kadınlara bu durumun neler kazandırdığına ilişkin ampirik bir çalışma yapmışlardır. Krediden yararlanan kadınlar ile yararlanmayanlar arasında yapılan karşılaştırmalar sonucunda, mikro kredi kullanan kadınların ve ailelerinin refah seviyelerinin daha yüksek ve yaşamlarından daha memnun oldukları görülmüştür (Ruhul Amin vd., 1998: 221–226 'dan aktaran; Altay, 2007: 62).

5. TÜRKİYE'DE MİKRO KREDİ UYGULAMASI

Mikro kredi uygulamaları açısından bakıldığında Türkiye'de iki uygulama bulunmaktadır. Yoksulluğu Azaltma Projesi kapsamında, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından 2002 yılının Haziran ayında İstanbul ve Kocaeli'ndeki kadınlara mikro kredi vermek amacıyla kurulan MAYA Mikro Ekonomik Destek işletmesidir. Diğer uygulama ise, Bangladeş merkezli Grameen Bank'ın desteği ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Diyarbakır Valiliği'nce 11 Haziran 2003 tarihinde pilot bölge olarak seçilen Diyarbakır'da başlatılan projedir (KSGM, 2008: 16). Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP) Türkiye'nin kırsal ve kentsel kesimlerindeki düşük gelirli kadınlara, sürdürülebilir finansal hizmetler sağlamak üzere 2003 yılında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TISVA) ile Grameen Trust arasında ortak bir girişim olarak kurulmuştur. (TGMP web sitesi, Erişim: 15.03.2013).

TGMP, özellikle yoksul kadınlara yönelik bir finansal organizasyon olup, yoksulların sermaye sorununun çözümüne katkı sağlamaktadır. TGMP çerçevesinde mikro kredi verilebilmesi için 5'er kişilik grupların oluşturulması gerekmektedir. TGMP'den kredi alanların şubelere gelmeleri yerine, mikro kredi görevlileri yoksul kadınların ayaklarına kadar giderek onlara mikro krediyi adım adım ve basit bir biçimde anlatmakta, kredi vermekte ve taksitlerin tahsilâtını yapmaktadır. Kredinin tahsilâtında mahalle ve köylerde grup toplantıları yapılmaktadır. Haftalık taksitler bu toplantı sırasında tahsil edilmektedir. Bu hizmet, kredi alan kişi programda kaldığı sürece devam etmektedir. Bu çerçevede % 20 oranında hizmet bedeliyle birlikte haftalık ödemelerle geri alınmak kaydıyla ortalama bir milyar TL.'ye kadar olan krediler yoksul insanlara teminatsız olarak verilmektedir. [Akgül, 2003: 24 ve Matin (2005)'ten aktaran: Önder ve Şenses, 2006: 211]. 2003 yılında Diyarbakır'da iki şubeyle işe başlayan program bugün 65 ilde 94 şubeyle devam etmektedir. Türkiye Grameen Mikrofinans Programı Aralık 2012 tarihi itibarıyla dar gelirli kadınlara 188.277.381 (105.546.000 \$) dağıtmıştır. TGMP Diyarbakır'da 6 en fakir kadına kredi sağlayarak faaliyetine başlamıştır. Bugün program 61.237 üyeye ulaşmış bulunmaktadır (TGMP web sitesi, Erişim: 15.03.2013).

TGMP'nin kredi türleri temel kredi, sözleşmeli kredi, girişimci kredisi ve mücadeleci vatandaş kredisidir. TGMP üyelerine ilk kullanılan kredi temel kredidir. Bu kredinin süresi 3 ay ile 3 yıl arasındadır. Üyelerin çoğunluğu bu krediyi bir yıllığına almayı tercih etmektedir. Bu kredi sisteminde üyeler 6 ay sonra yeni bir kredi çekebilmektedir. Sözleşmeli kredi, TGMP'nin direkt olarak verdiği bir kredi çeşidi değildir, kredi geri ödemelerinde karşılaşılabilecek olası güçlükler alternatif bir çözüm yoludur. Bir üye kredi geri ödemesinde zorluk çekmeye başladığında, sistem onun kredi geri ödeme süresini uzatarak ona işlerini kolaylaştıracak bir imkân sağlamaktadır. Bu sayede üye hem kredisini ödemekte yaşadığı zorluktan kurtulmakta, hem de gelecekteki ödemelerini zamanında yapabilmek amacıyla daha çok çalışmaktadır. Girişimci kredisi yetenekli, başarılı, çalışkan ve tecrübeli üyelere uygulanan bir kredi çeşididir. Mücadeleci vatandaş kredisine ise son kredi çeşidi olarak karşımıza çıkmakta olup, bu kredi türü toplumumuzda her gün karşılaştığımız dilencilere ve sokakta yaşayan evsiz insanlara verilmektedir (TGMP Faaliyet Raporu, 2011: 4-5).

6. DİYARBAKIR İLİNDE VERİLEN GRAMEEN BANK MİKRO KREDİLERİNE İLİŞKİN ARAŞTIRMA VE BULGULAR

6.1. Araştırmanın Yöntemi, Modeli ve Örneklem

Araştırma “tarama modeli” olarak tasarlanmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmakta, onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmektedir (Karasar, 2009: 77).

Diyarbakır ili genelinde 30.12.2012 tarihi itibarıyla Merkez/Sur, Bağlar ve Kayapınar ile Bismil, Silvan ve Ergani ilçelerinde bulunan 6 mikro kredi ofisinin toplam 8.321 üyesi bulunmakta olup, bunlardan toplam 6.418'i kredi kullanmıştır. Kredi kullanan üye sayısı toplamının üye sayısı toplamına oranı % 77.13, merkeze bağlı üç ilçede faaliyet gösteren üyelerin toplam üye sayısına oranı % 61.05, bu ilçelerde kredi kullanan üyelerin toplam kredi kullanan üye sayısına oranı ise; % 62.17'dir. Diyarbakır'da bulunan mikro kredi ofislerine üye olan ve bu ofislerce verilen kredilerden faydalanan üye sayılarına ilişkin detaylı veriler Tablo-1'de sunulmuştur²³.

²³ Tablo, www.tgmp.net web sitesindeki haftalık finansal verilerden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo – 1: Diyarbakır İlinde Graamen Bank Mikro Kredilerinden Faydalanma Durumu

İlçe Adı	Toplam Üye Sayısı	Kredi Alan Üye Sayısı	İlçe İçi Kredilendirme Oranı (%)	İlçenin Toplam Krediler İçindeki Payı (%)
Merkez/Sur	1.827	1.492	81.66	23,25
Merkez/Bağlar	2.209	1.701	77.00	26,50
Merkez/Kayapınar	1.044	797	76.34	12,42
Silvan	853	671	78.66	10,45
Bismil	743	492	66,22	7,67
Ergani	1.645	1.265	76,90	19,71
Diyarbakır Geneli	8.321	6.418	77,13	100

Araştırmanın ana kütlesi olarak Diyarbakır ilinin merkeze bağlı Sur, Bağlar ve Kayapınar ilçeleri ile taşra ilçeleri arasında en fazla üyesi bulunan Ergani'deki mikro kredi ofislerinden 2012 Aralık ayına kadar faydalanmış olan toplam 5.255 kredi müşterisi seçilmiştir. Söz konusu kredi müşterileri arasından tarama modeli dâhilinde belirlenen 500 kişi, demografik özellikler ile mikro kredi etkinliğinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan iki ayrı grup halindeki toplam 40 sorudan oluşan bir ankete tabi tutulmuştur. Mikro kredinin etkilerine yönelik niceliksel verilerin karşılaştırılmasında tek yönlü Anova testi, t-testi ve Scheffe testinden istifade edilmiş ve etki boyutları arasındaki ilişkinin testinde ise Pearson korelasyon analizi kullanılmış olup, veriler faktör analizine tabi tutulmuştur.

6.2. Veri Toplama Araçları

Anket formu 40 soru içermektedir. Sorular iki gruptan oluşmaktadır. İlk grup sorular demografik özellikleri saptamaya yöneliktir. Kadınların çocuk sayısından, medeni durumuna, yaşlarından, krediyi aldıkları süreye kadar tespit edilmesine yöneliktir. İkinci grup'taki sorular mikro kredi etkinliğini ölçmeye yönelik olarak likert ölçek tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak için iç tutarlılık katsayısı olan "Cronbach Alpha" hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği 0,909 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını olumsuz etkileyen birinci madde çıkartılarak güvenilirlik tekrar hesaplandığında 0,925 olarak tespit edilmiştir. Daha sonra, yapı geçerliliğini oluşturan açıklayıcı faktör analizine geçilmiştir. Yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett analizi sonucunda KMO değerinin 0.908, Barlett değerinin (0,000) ise 0,05 den küçük olduğu ve faktör analizinin yapılabilir olduğu görülmüştür. Faktör analizi sonucunda toplam varyansı % 65,27 olan 4 faktör oluşmuştur. Oluşan faktörlerin öz değer katsayılarının "1" in üzerinde olduğu saptanmıştır. Güvenirliğine ilişkin bulunan alpha ve açıklanan varyans değerine göre "Mikro Kredi Etkinliği" ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu anlaşılmıştır.

6.3. Bulgular

Araştırmanın katılımcılarının yaş, öğrenim, medeni ve aile durumları ile oturdukları ev türü, mikro kredi alınmaya başlanan yıl, mikro kredi almadan önceki iş durumu ve alınan mikro kredi sayısı ile ilgili veriler tablo-2’de gösterilmiştir:

Tablo – 2: Temel Bulgular

Tablolar	Değişkenler	Frekans	Yüzde (%)
Yaş Grubunuz	19-24	40	8,0
	25-34	144	28,9
	35-44	176	35,1
	45-54	106	21,2
	55 ve üstü	34	6,8
	Toplam	500	100,0
Öğrenim Durumunuz	İlköğretim	190	37,9
	Lise	90	18,0
	Okuryazar olmayan	175	35,1
	Okuryazar	35	7,0
	Üniversite	10	2,0
	Toplam	500	100,0
Medeni Durumunuz	Evli	409	81,8
	Bekar	48	9,6
	Dul	34	6,8
	Boşanmış	9	1,8
	Toplam	500	100,0
Aile Türünüz	Geleneksel aile	308	61,5
	Çekirdek aile	192	38,5
	Toplam	500	100,0
Oturduğunuz Ev Türü	Kira	224	44,9
	Mülk	276	55,1
	Toplam	500	100,0
Mikro Kredi Almaya Başladığımız Yıl	2003	25	5,0
	2004	10	2,0
	2005	28	5,6
	2006	33	6,6
	2007	52	10,4
	2008	64	12,8
	2009	101	20,2
	2010	82	16,4
	2011	63	12,6
	2012	42	8,4
	Toplam	500	100,0
Mikro Kredi Almadan Önceki Durum	İşsizdim	397	79,4
	Kendime ait bir işim vardı	72	14,4
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	19	3,8
	Diğer	12	2,4
	Toplam	500	100,0
Mikro Kredi Sayısı	1-5 arası	386	77,2
	6-10 arası	98	19,6
	10 üstü	16	3,2
	Toplam	500	100,0

Bu bağlamda araştırmaya katılan kadınların; 40'ı (% 8,0) 19–24, 144'ü (% 28,9) 25–34, 176'sı (% 35,1) 35–44, 106'sı (% 21,2) 45–54, 34'ü (% 6,8) 55 ve üstü yaştaadır.

Mikro kredi sisteminden en fazla 35–44 yaş aralığındaki kadınlar yararlanmaktadır. Bu yaş grubunu sırasıyla; 25–34, 45–54, 19–24 yaşları izlemektedir.

Katılımcıların 190'ı (% 37,9) ilköğretim, 90'ı (% 18,0) lise mezunu olup, 35'i (% 7,0) okuryazar, 175'i (% 35,1) ise okuryazar değildir. Anılanlar arasında üniversite mezunu olanlar ise sadece 10 (% 2,0) kişidir. Buna göre, mikro krediden en fazla yararlananlar ilköğretim, en az yararlananlar da üniversite mezunlarıdır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların istihdama katılmaları artmakta ve mikro krediden nispeten daha az faydalandıkları görülmektedir.

Medeni durumları bağlamında ise anketin katılımcılarının 409'u (% 81,8) evli, 48'i (% 9,6) bekar, 34'ü (% 6,8) dul, 9'u (% 1,8) boşanmıştır. Evli kadınların çocuklarının ihtiyaçlarını giderebilmek için mikro krediden yararlanmaya yöneldikleri görülmektedir.

Diğer taraftan, katılımcıların 308'sinin (% 61,5) geleneksel, 192'sinin (% 38,5) çekirdek aile yapısı bulunmaktadır. 224'ü (% 44,9) kirada oturmakta, 276'i (% 55,1) de kendi mülkünde oturmaktadır. Diyarbakır'da aileler genel olarak geleneksel aile yapısına sahip bulunması, mikro krediden faydalanan kesimlere de yansımıştır.

Araştırmaya katılanların; 25'i (% 5,0) 2003, 10'u (% 2,0) 2004, 28'i (% 5,6) 2005, 33'ü (% 6,6) 2006, 52'si (% 10,4) 2007, 64'ü (% 12,8) 2008, 101'i (% 20,2) 2009, 82'si (% 16,4) 2010, 63'ü (% 12,6) 2011 ve 42'si (% 8,4) 2012 yılında kredi almaya başlamıştır. 2003 yılı mikro kredinin Türkiye'de uygulanmaya başlandığı yıl olup, pilot il seçilmesi nedeniyle bu tarihten itibaren Diyarbakır'da sistem hayata geçirilmiştir. Anket katılımcılarının mikro krediden en çok faydalandıkları yıl 2009'dur (% 20,2). Küresel ekonomik krizin etkisini hissettirmeye başladığı yıl olan 2008 yılını takip eden 2009 yılı, krizin Diyarbakır'a yansımaları bağlamında 2003'ten bu yana en fazla kredinin kullanıldığı yıl olmuştur.

Mikro kredi almadan önce katılımcıların, 397'si (% 79,4) işsizdim, 72'si (% 14,4) kendime ait bir işim vardı, 19'u (% 3,8) ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum, 12'si (% 2,4) diğer yanıtını vermiştir.

Verilen mikro kredi sayısı incelendiğinde, 386'sı (% 77,2) 1-5 arası, 98'i (% 19,6) 6-10 arası, 16'sı (% 3,2) 10'dan fazla kredi almıştır. Sonuçlara bakıldığında mikro kredi yönteminin bireysel geliri artırma amacına hizmet etmektedir.

Araştırma kapsamında ulaşılan diğer bulgular bağlamında ise, katılımcıların; 321'i (% 64,2) kendi işini kurmak, 97'si (% 19,4) mevcut işini büyütmek, 82'si (% 16,4) ihtiyaç kredisi olarak kullanmak, yanıtını vermiştir. Bu soruya verilen cevaplar, mikro kredi sisteminin

bireysel geliri artırma amacı yanında istihdama katkıda bulunma amacına da hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.

Mikro kredi uygulaması ile ilgili eleştirel hususlar bağlamında ise, katılımcıların; 144'ü (% 28,8) destekleme miktarının yetersiz, 280'i (% 56) destekleme süresinin yetersiz, 5'i (% 1,0) görevlilerin ilgisinin yetersiz, 32'si (% 6,4) danışma hizmetlerinin yetersiz olduğuna, 11'i (% 2,2) başvuru işlemlerinin çok uzun sürdüğüne, 28'i (% 5,6) ise pazarlamaya ilişkin sorunlar bulunduğu işaret etmiştir.

6.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Mikro kredinin etkilerine yönelik niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki fark t-testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında tek yönlü (One way) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Scheffe testi kullanılmıştır. Mikro kredinin etki boyutları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Elde edilen bulgular % 95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Tablo – 3: Mikro Kredinin Etkinliği Ölçeğinin Faktör Yapısı

Boyut	Madde	Faktör Yüğü	Varyans	Cronbach's Alpha
Ekonomik Güçlenme	Ölçek17	0,815	23,868	0,905
	Ölçek20	0,810		
	Ölçek15	0,793		
	Ölçek19	0,790		
	Ölçek14	0,711		
	Ölçek16	0,624		
	Ölçek18	0,529		
Özgüven Yaklaşımı	Ölçek6	0,746	15,226	0,805
	Ölçek5	0,736		
	Ölçek7	0,644		
	Ölçek8	0,581		
	Ölçek9	0,500		
Yaşam Kalitesi	Ölçek2	0,842	13,199	0,826
	Ölçek3	0,827		
	Ölçek4	0,685		
Toplumsal Ağlar	Ölçek11	0,802	12,973	0,791
	Ölçek12	0,698		
	Ölçek10	0,679		
	Ölçek13	0,591		
Toplam Varyans: % 65,27				

İstatistiksel analize tabi tutulan ikinci gruptaki sorular, mikro kredi etkinliğini ölçmeye yönelik olarak likert ölçeği dâhilinde tasarlanmıştır. Mikro kredi etkinliğini ölçen sorular dört faktör olarak açıklanmıştır. Bu kapsamda; birinci faktörde yer alan maddeler “Ekonomik

Güçlenme” ikinci faktördeki maddeler “Özgüven Yaklaşımı”, üçüncü faktördeki maddeler “Yaşam Kalitesi”, dördüncü maddedeki faktörler de “Toplumsal Ağlar” olarak ele alınmıştır. Bu kapsamdaki sınıflandırma ve içeriğinde yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

Faktör-1 (14-15-16-17-18-19-20. Sorular): Ekonomik Güçlenme (EG)

Soru 14: Mikro kredi sayesinde iş kalitem arttı.

Soru 15: Mikro kredi sayesinde işimle ilgili alet ve ekipmanlarım arttı.

Soru 16: Mikro kredi sayesinde ekonomiye katkıda bulunduğumu düşünüyorum.

Soru 17: Mikro kredi sayesinde gelir getirici faaliyetlerimin arttığını düşünüyorum.

Soru 18: Mikro kredi kendime güvenimi arttırdı.

Soru 19: Mikro kredi sayesinde kendi yeteneklerime ve üretkenliğime olan inancım arttı.

Soru 20: Mikro kredi sayesinde üretim araçlarına, sermayeye daha kolay ulaşarak kendimi ve işimi -şekillendirdiğimi-geliştirdiğimi düşünüyorum.

Faktör-2 (5-6-7-8.sorular): Özgüven Yaklaşımı (ÖY)

Soru 5: Mikro kredi sağlığımı ve refahımı arttırdı.

Soru 6: Mikro kredi başarıma hissimi arttırdı.

Soru 7: Mikro kredi sayesinde ekonomik özgürlüğümü kazandığımı düşünüyorum.

Soru 8: Mikro kredi alım gücümü arttırdı.

Soru 9: Mikro kredi fırsatını iyi ve yerinde değerlendirdiğimi düşünüyorum.

Faktör-3 (2-3-4. Sorular): Yaşam Kalitesi (YK)

Soru 2: Mikro kredi beni güçlendirdi.

Soru 3: Mikro kredi kendi ayaklarımın üstünde durmamı sağladı.

Soru 4: Mikro kredi girişimciliğimi arttırdı.

Faktör-4 (10-11-12-13. Sorular): Toplumsal Ağlar (TA)

Soru 10: Mikro kredi sayesinde ailemin eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlarını karşılayabiliyorum.

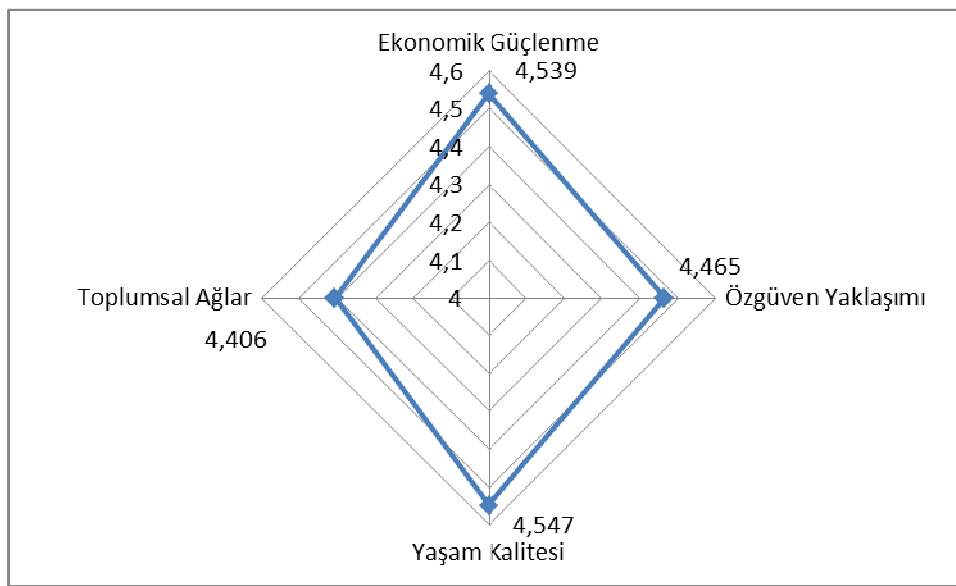
Soru 11: Mikro kredi sayesinde aile ilişkilerim kuvvetlendi.

Soru 12: Mikro kredi sayesinde sağlıklı beslenme imkânlarını sağladım.

Soru 13: Mikro kredi sayesinde sosyal saygı ve kabul görülebilirliğim arttı.

Katılımcıların Ekonomik Güçlenme düzeyinin ($4,539 \pm 0,481$); Özgüven Yaklaşımı düzeyinin ($4,465 \pm 0,476$); Yaşam Kalitesi düzeyinin ($4,547 \pm 0,479$) ve Toplumsal Ağlar düzeyinin ($4,406 \pm 0,553$) çok yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Mikro kredi etkinliği ile ilgili faktörler grafiksel olarak aşağıdaki şematize edilmiştir.

Grafik – 1: Mikro Kredinin Etkinliğine İlişkin Faktörler

Mikro kredinin etkileri ile ilgili analiz sonuçları tablo-4'te gösterilmiştir.

Tablo – 4: Faktörler Arası İlişkiler

	Ekonomik Güçlenme	Özgüven Yaklaşımı	Yaşam Kalitesi	Toplumsal Ağlar
Ekonomik Güçlenme	1			
Özgüven Yaklaşımı	0,645***	1		
Yaşam Kalitesi	0,556***	0,581***	1	
Toplumsal Ağlar	0,661***	0,613***	0,471***	1
Ortalama	4,539	4,465	4,547	4,406
Standart Sapma	0,481	0,476	0,479	0,553

*** $p < 0,001$

Mikro kredi kullanan kadınlarda mikro kredinin etkileri olarak ekonomik güçlenme, özgüven yaklaşımı, yaşam kalitesi, toplumsal ağlar arasında yüksek oranda doğrusal ilişki

olduğu saptanmıştır ($r>0,40$). Mikro kredinin etkilerinden birinin yüksek olduğu durumlarda diğer etkilerde yüksek görülmektedir.

Medeni durum, öğrenim durumu, kullandığı mikro kredi sayısı göre Ekonomik Güçlenme, Özgüven Yaklaşımı, Yaşam Kalitesi, Toplumsal Ağların değişim göstermediği tespit edilmiştir. 35-44 yaşındaki kadınların 55 yaş ve üstündeki kadınlardan daha çok ekonomik güçlenmeyi hissettikleri saptanmıştır. Çekirdek ailede yaşayan kadınların geleneksel aileye göre ekonomik güçlenme ve özgüven yaklaşımlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Oturduğu evde mülk sahibi olan kadınların ekonomik güçlenmeyi daha fazla hissettikleri belirlenmiştir.

Tablo – 5: Mikro Kredi Etkinliğini Ölçen Faktörlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Ekonomik Güçlenme	İşsizdim	397	4,499	0,497	7,581	0,000
	Kendime ait bir işim vardı	72	4,722	0,354		
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	19	4,436	0,445		
	Diğer	12	4,929	0,178		
Özgüven Yaklaşımı	İşsizdim	397	4,433	0,478	6,919	0,000
	Kendime ait bir işim vardı	72	4,603	0,441		
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	19	4,326	0,463		
	Diğer	12	4,913	0,109		
Yaşam Kalitesi	İşsizdim	397	4,516	0,492	4,141	0,006
	Kendime ait bir işim vardı	72	4,685	0,387		
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	19	4,491	0,436		
	Diğer	12	4,833	0,389		
Toplumsal Ağlar	İşsizdim	397	4,366	0,544	5,392	0,001
	Kendime ait bir işim vardı	72	4,542	0,568		
	Ücretli olarak başkasının işinde çalışıyordum	19	4,408	0,641		
	Diğer	12	4,896	0,249		

Kendine ait işi olanların Ekonomik Güçlenme, Özgüven Yaklaşımı, Yaşam Kalitesi, Toplumsal Ağlar olarak mikro kredi etkilerini daha fazla hissettikleri tespit edilmiştir. İş arama ihtiyacı duymayan katılımcılar ile bir işletmede ücret almaksızın çalışanlar ya da ücretsiz aile işçiliği kategorisine girenler “Diğer” kategorisinde değerlendirilmiştir. Söz konusu kesimin de mikro kredi etkilerini görece daha fazla hissettikleri belirlenmiştir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yoksulluğun neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir sorun olması, yoksullukla mücadelenin tarihinin de bu bağlamda insanlık tarihiyle yaşıt olmasına yol açmıştır. Farklı coğrafyalardaki

değişik insan toplulukları tarafından dünya üzerinde meydana getirilen maddi–manevi birikimlerin sonucu olarak ortaya çıkarılan tüm medeniyetler, günümüze her geçen gün üzerine bir şeyler koyarak ulaşmış, ancak bu medeniyetlerin hiç biri yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmayı başaramamıştır.

Yoksul kesimlerin en büyük sorunu ve içlerine düştükleri yoksulluk sarmalından kurtulmalarının önündeki en büyük engel, hiç kuşkusuz ki gündelik yaşantılarını asgari standartlarda dahi olsa sürdürmelerine olanak sağlayacak bir gelirlerinin bulunmamasıdır. Bunun temel sebebi de düzenli gelir elde etmelerini sağlayacak bir işle iştigal edememeleridir. Bu insanların, kefalet veya ipotek olanaklarına sahip olmamaları nedeniyle ticari bankalar başta olmak üzere resmi ve geleneksel finans kuruluşlarından bir iş kurmak üzere kredi temin etme olanakları da yoktur. Bununla birlikte, yoksulların kendilerine sağlanan ekonomik fırsatları son derece iyi değerlendirerek girişimci haline dönüşebildikleri, verilen küçük meblağlardaki kredileri % 100'e varan oranlarda geri ödedikleri ve başkasının yardımlarına muhtaç bir yaşam sürmekten kurtularak iktisaden kendi ayakları üzerinde durabilen, üretken bireyler haline geldikleri defalarca kanıtlanmıştır. Yoksullara ihtiyaçlarını karşılamaları için direkt nakdî veya aynî yardım sağlamaktan – veya onlara balık vermekten – ziyade onlara kendi gelirlerini kazanma - balık tutma ekipmanları vererek balık tutmayı öğretme – imkânı sunulması düşüncesi, mikro kredi sisteminin arkasında yatan temel felsefi düşüncedir.

Yoksulluğun Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi geneli ile Diyarbakır özeli için, ülkemiz gündeminin en üst sırasında yer alan terör ve asayiş sorunları açısından elverişli bir ortama yol açtığı getirdiği düşünülürse buralarda yoksullukla mücadelenin daha da kritik önem arz ettiği açıktır. Bu nedenle de son yarım yüzyıllık dönemde yoksulluğun ortadan kaldırılması amacıyla uygulanan muhtelif yöntemler arasında, ulaşılan başarılı sonuçlar açısından tüm dikkatleri üzerine çeken mikro kredi yönteminin ülkemizde ilk olarak uygulanacağı pilot bölge olarak Diyarbakır'ın seçilmesi, elbette ki tesadüfi değildir.

Bu bağlamda çalışmamız, Dünya genelinde büyük yankı uyandıran ve kayda değer müspet sonuçlar ortaya çıkaran mikro kredi sisteminin ülkemizdeki ilk pilot bölgesi olan Diyarbakır'da, sistemin hayata geçirilişinin onuncu yıldönümünde geleneksel noktaya konulması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Güneydoğu bölgesinde yeni bir uygulama olarak gündeme gelen mikro kredi;çok yoksul kadınların aldıkları krediyi kendilerinin kullanarak gelir getirici bir faaliyette bulunmaları durumunda ailenin günlük gıdasını temin ettiklerini, grup içindeki kadınlar arası dayanışmanın kadınları güçlendirdiğini ve kadınların kendilerine duydukları özgüvenin arttığını ortaya koymaktadır (Toksöz, 2011: 250). Çalışma kapsamında

bu tespiti destekler mahiyette elde edilen veriler, mikro kredi sisteminin Dünya genelinde sağladığı başarıların Diyarbakır'daki uygulamalar için de geçerli olduğunu göstermektedir. Ampirik çalışma sonucunda elde edilen veriler mikro kredi etkinliğini ölçen sorular dört faktörde gruplandırılmıştır. Her bir faktörün mikro kredinin etkinliğini ölçmesinde pozitif etkili olduğu görülmüştür. Ekonomik Güçlenme, Özgüven Yaklaşımı, Yaşam Kalitesi, Toplumsal Ağlar ile mikro kredi etkinliği arasında doğrusal ilişki tespit edilip bu faktörlerin mikro kredinin etkinliğini açıkladığı saptanmıştır. Diğer taraftan, mikro kredi etkinliğini birinci derecede açıklayan faktörün, ekonomik güçlenme olduğu, bunu sırasıyla özgüven yaklaşımı, yaşam kalitesi, toplumsal ağlar faktörleri izlediği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu husus, toplumsal yaşamda kadının statüsünün ekonomik güçlenmeye bağlı olduğunun, diğer faktörlerin bunun üzerinden gerçekleştiğinin ve “kadınılaşan” yoksullukla yine kadın üzerinden mücadele edebilmek için anılanların iktisaden güçlendirilmeleri gerektiğinin de en somut bir kanıtıdır. Ayrıca çalışmamızda bu faktörler arasındaki ilişkiler de anlamlı bulunmuştur. Söz konusu faktörlerin analizi neticesinde, kendine ait işi olanların mikro kredinin olumlu etkilerini daha fazla hissettikleri tespit edilmiştir. Bu tespit, mikro krediyle ilgilenen politika yapıcıları ve uygulayıcılarına, mikro kredinin yoksullukla mücadeledeki başarısının artırılmasında bundan sonra izlenecek yolu işaret etmesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Reşat (2010), “*Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme*”,Yardım ve Dayanışma Dergisi, 1(2), 45–60,
- Açıkgöz, Reşat ve Yusufoglu, Ömer Şükrü (2012), “*Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları*”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 1(1), 76–117,
- Akgül, Aziz (2003), Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara,
- Aksan, Gamze (2012), “*Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27, 9–20,
- Aktan, Coşkun Can ve Vural, İstiklal Yaşar (2002), “*Gelir Dağılımı Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri (Editör: Coşkun Can Aktan), Hak–İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 1–21,
- Tuna, Yılmaz (2010), Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu: Türkiye 2010, Türkiye (Editörler: Süleyman Alata, Hacı Mahmut Arslan, Berna Bayazıt Baran ve Nuri Duman, Nuri, DPT ve BM Mukim Koordinatörlüğü, Ankara, <http://www.undp.org.tr/publications/Documents/TR%202010%20MDG%20ReportTR.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Altay, Asuman (2005), “*Yoksulluk Sadece Devletin Bir Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme*”, Sosyo–Ekonomi, 1(2), 155–178,
- Altay, Asuman (2007), “*Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikrofinansman Yaklaşımı*”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, 44 (Sayı:510), 57–67,
- Asan, Aşkın, Can, Mustafa ve Fazlıoğlu, Aygöl (2012), Kırsal Alanda Yoksulluğun Gerçek Yüzü: Kadınlar, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları,

- http://sgb.aile.gov.tr/upload/sgb.aile.gov.tr/mce/2012/arastirma_projeleri/kirsalalan_kadinklari1.pdf, (Erişim: 15.03.2013),
- Aydın, Murat ve Türgay, “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(1), 249–274,
- Bildirici, Zeki (2011), Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yeni Uygulamalar, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul,
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye web sitesi, www.undp.org.tr/Gozlem2.aspx?WebSayfaNo=321 ve <http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=321>, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Buğra, Ayşe (2006), “Yoksullukla Mücadele Hayırseverlik Değil”, Radikal Gazetesi’nin 10.12.2006 tarihli sayısı, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=6501, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Burtan Doğan, Bahar ve Çelik, Yusuf (2012), “Diyarbakır’daki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dâhilinde Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), 129–162,
- Buz, Sema (2003), “Yoksulluk ve Göç”, Yoksulluk Sempozyumu, 31 Mayıs–1 Haziran 2003, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İstanbul, Cilt 2, 150–161,
- Cafrı, Reyhan (2009), Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Ana Bilim Dalı, Adana,
- Coşkun, Selim ve Tireli, Münir (2008), Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye, Nobel, Ankara,
- Chakravarty, Satya, R. (1983), “A New Index of Poverty”, Mathematical Social Sciences, 6(3), 307–313,
- Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) (2004), “DİE 2002 Yoksulluk Çalışması Haber Bülteni”, DİE Yayınları, Ankara,
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (2001), Sekizinci Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2599, ÖİK Yayın No: 610, Ankara,
- DPT (2007), Dokuzuncu Kalkınma Planı, Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2742, ÖİK Yayın No: 691, Ankara,
- Dinçoflaz, Janset N. (2009), Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara,
- Duman, Nuri ve Kaan, Ebru (2005), Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu: Türkiye, DPT BM Mukim Koordinatörlüğü, Ankara,
- Gündoğan, Naci (2008), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”, ASOMEDYA (Ankara Sanayi Odası Dergisi), Ocak–Şubat, s. 42–56,
- Güneş, Samet (2009), Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri, Sosyal Uzmanlık Tezi, Ankara,
- Güzel, Simla (2011), “Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, Azerbaycan Vergi Haberleri, 2011/8, 79–96,
- Han, Ergül ve Kaya, Ayşen Ayten (2004), İktisadî Kalkınma ve Büyüme (Editör: Erol Kutlu), Anadolu Üniversitesi Yayın No: 1575, Eskişehir,
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) (2008), Politika Dokümanı: Kadın ve Yoksulluk, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara,

- Kakwani, Nanak (1980), “*On a Class of Poverty Measures*”, *Econometrica*, 48(2), 437–446,
- Karasar, Niyazi (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayınları, Ankara,
- Kumar, Krishna T., Gore, Anil P. and Sitaramam, V. (1996), “*Some Conceptual and Statistical Issues on Measurement of Poverty*”, *Journal of Statistical Planning and Inference*, 49(1), 53–71,
- Kurtipek, Rıdvan (2011), *Türkiye İçin Gelir Grupları Arası Gelir Oluşum İlişkisinin Miyazawa Yöntemiyle İncelenmesi*, Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No: 2830, Ankara,
- Matin, A. (2005), *Haftalık Rapor Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi*, TGMP/W-S/2004–105,
- Odabaşı, Ferhat (2008), “*Yoksullukla Mücadelede Temel Yöntemler*” V. Aile Şurası Tebliğ Metni, www.sydgm.gov.tr/upload/mce/birimler/.../v.aile_surasi_tebliğ.pdf, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Odabaşı, Ferhat (2009), *Yoksullukla Mücadelede İstihdamın Rolü*, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara,
- Oktik, Nurgün, (2008), “*Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar*”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları*, (Ed: Ayça Duru Sayıcı), Yakın Kitapevi Yay., İzmir, 21–57),
- Orçan, Mustafa (2009), “*Yoksullukla Mücadelede Bir Girişim Projesi Olarak Mikro Krediler: Kırıkkale Örneği*”, *Deniz Feneri Yoksulluk Araştırmaları Merkezi Uluslararası Yoksulluk Sempozyumu*, İstanbul, 01 – 03 Şubat 2008,
- Önder, Harun ve Şenses, Fikret (2006), “*Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi*”, *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar (Prof. Dr. Kemali Saybaşılı’ya Armağan)*, Bağlam Yayınları, İstanbul, s. 199–221,
- Ökten, Zeynep ve Kale, Tancan (2009), “*Türkiye’de Bölgesel Yoksulluğun Yapısı ve Yoksulluğa Karşı Politikalar*”, *Amme İdaresi Dergisi*, 42(3), 59–91,
- Ören, Kenan, Negiz, Nilüfer ve Akman, Elvettin (2012), “*Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme*”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), s. 313–338,
- Övür, Mahmut (2009), “*Mikro Kredi ‘Makro’ Umut Yaratıyor*”, *Sabah Gazetesi’nin 29/03/2013 tarihli sayısı*, http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/ovur/2009/03/29/Mikro_kredi__makro_umut__yaratiyor, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Özmen, Fatma (2012), “*Türkiye’de Kadın İstihdamı ve Mikro Kredi*”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(6), 109–130,
- Öztürk, Mustafa ve Çetin, Başak Işıl (2009), “*Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk Ve Kadınlar*”, *Journal of Yasar University*, 3(11), 2661-2698,
- Pınarcıoğlu, Melih ve Işık, Oğuz (2008), “*Not Only Helpless But Also Hopeless: Changing Dynamics of Urban Poverty in Turkey, the Case of Sultanbeyli*”, *European Planning Studies*, Routledge, 16(10), 1353–1370,
- Roslan, Abdul-Hakim (2004), “*Measuring Poverty in Malaysia: Applications of Distributive-Sensitive Poverty Indices*”, *Malaysian Management Journal*, 8 (1), 25–37,
- Ruhul Amin,M, Stan Becker, Abdul Bayes (1998), “*Poor Women’s Participation in Microcredit Programmes and Their Empowerment by Using Empirical Data from Rural Bangladesh*”, *The Journal of Developing Areas*, Winter 1998, 32(2), 221–236,
- Sallan Gül, Songül (2005), “*Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması*”, *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1), 25–43,
- Sultakeev, Kadirbek (2012), *Kırgızistan’da Yoksulluğun Önlenmesinde Mikrokredi Uygulamaları*, Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı, Bişkek,

- Şener, Ülker (2010), Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İş Gücü Politikaları, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Politika Notu, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271313906r3055.Yoksullukla_Mucadelede_Sosyal_Guvenlik.pdf, (Erişim Tarihi: 15.03.2013),
- Şengür, Mehmet ve Taban, Sami (2012), "Yoksullukla Mücadele Stratejisi olarak Mikro Kredi Uygulaması: Eskişehir İli Örneği", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 59–89,
- Şenses, Fikret (2002), Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul,
- Tekin, Ahmet ve Vural, İstiklal Yaşar (2004), "Global Kamusal Malların Finansman Aracı Olarak Global Vergi Önerileri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 12, 323–338,
- Temiz, Hasan Ejder (2008), "Dünyada Kronik Yoksulluk ve Önleme Stratejileri", Çalışma ve Toplum, 2008/2, 61–100,
- Toksöz, Gülay (2011), Kalkınmada Kadın Emeği, Varlık Yayınları, 2011,
- TGMP Faaliyet Raporu (2011), TİSVA Mikrofinans Merkezi ve TGMP Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara,
- Türkiye Graamen Mikrofinans Programı (TGMP) web sitesi, www.tgmp.net, (Erişim: 15.03.2013),
- Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) (2000), Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk–Avrupa Birliği ile Karşılaştırma, Yayın No: TÜSİAD– T/2000–12/295, İstanbul,
- Uçar, Ceren (2011), Kadın Yoksulluğu ile Mücadelede Sosyal Politika Araçları ve Etkinlikleri, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara,
- Uğur, Mehmet Sedat (2011), İnsani Gelişme Yaklaşımı ve Neoliberal Politikaların Gelişmekte olan Ülkeler Açısından Karşılaştırılması, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Adana,
- Xu, Kuan, (1998), "Statistical Inference for the Sen-Shorrocks-Thon Index of Poverty Intensity", Journal of Income Distribution, 8(1), 143–152,
- Zheng, Buhong (1997), "Aggregate Poverty Measures", Journal of Econometric Surveys, 11(2), 123–162,
- [http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.pdf) (Erişim: 20.02.2010).